

բուն եամալ կիթմէսինի խթէրէր, վէ միւ-
րապարը իմա օրուսուր, լաքին սօրառաւան
պէքնի գուլէսի այնի թարիգլէ տիկէր պիր
վարորուն կէտիկինի խապէր վէտիկին-
տէն, վէ պու վարորուն Ուղիղ նամ Օս-
մանը վարորու օրուսուր անդալապըն-
տան, էշգընա սերկէրտէսի, վարորու սիւ-
րաթլէ կէօթիւրմէսինի դարտանա էմր իյ-
լէր, վէ պու քէրրէ գարտան դամանտա
իթմէնի, իւլա սիլիգաթ քէնտիսի սալիւր-
լէրին գամանտաթ թաշթընտա պուլունուր:
Հասըր վարոր խաթլէ եօգարըլարընա վա-
սըր օրուս, գարտան եադալապընտա,
էշգընա ֆըրգասը, գուլլանըլադ էլաիսէն-
րինի սէֆինէ իշինտէ պըրադարադ, վէ ա-
տի պիրֆրանսըզնա իսան իլէ վէ շու մէալ-
տէ գարտանա պիր պէնաննամէ վիրիւրէր:
Պիլգ պէնան խաթլիք քի, նէֆսիւիլի գուր-
թարմադ իշին Րատէքըր վարորու գարտա-
նընտան էմրի գամանտան թաշէպ իլէտիք-
սիլիգ էշգընա կիրուհունտան օրուս, Պալ-
գանկարտա գարտալարըլիլ իլէ իշադ օլ-
մտեա կիտիկիւրուդ, վէ Օսման ըլարըն պո-
նուստուրադընտան գուրթուլմադ իշին ան-
լէր իլէ պէրապիր մուհարէպէ իաէճէլիդ:
Եւ շարն Ֆրանսուս Ժօզէֆ Հադրէթլէրի,
եւ շարն գոթթ Մարտաի Հադրէթլէրի,
վէ եւ շարն Պօթիէֆին իմպար թաշթըն-
տա պուլունուս Մուգատտէս իթթիֆադ:
Մէրդուսն էշգընանըն սրկէրտէսինի
խաթի պու խաթ: Եշգընանը մէրդուսնին
մէտէ ու սէնանա շանէսթլէ օլան շու հա-
րէքթլէրինի տաթի պիլաի իլիլ: Շէօլէ-
քի պուլար սէֆինէն իլինտէ հիշ պիր
կէտիկին իմպարընտա պուլունուստան
էշգըն, վէ իլէրին նէ հալ քէսը խաթէլի-
նի տաթի պիլմէսիկինտէն, պու տալէր
286 քիլ օրուսըլարը հալտէ, տալլուս
պապ իւզէրինտէ պուլունուս գարը վէ շո-
լուգ ջոնուգարընը սիթթիլանա տօլուս-
րուրար, վէ պատէհու Րաշիֆաւա վարորա
րաքիպ օլուս օլան Միւսլիման իթլանադըն
էլինէ պիր քէօլիլը եադալապընտ, մէր-
գուսա պիր թադըմ քեալլարար թէլալիմ
պիրէ, գարտան շըգարըլընտա, պու քեա-
դըլարար Միւսլիման էշալիսինէ թէլիլի
իթմէսինի էմր, վէ եալիստ տաշա տօլ-
լուսու քէնա իլէրէր: Մէլլիլ քեալլար-
լար, ուսուսի իմաթիւրաթլար օլուս, մէա-
լի խէ, հիւքիւսթի մուսթադա սօնուս
տօլարըն պիթընտան գուրթուլմադ իշին,
Րուսլէր Միւսլիմանըլարըն տաթի Պալ-
կարարա իշադ օլմալարը, վէ օլմալար-
լարը թադալորտէ, էշգընա թարաֆընտան
գուրթուլմադ, եադալա խաթլէքըլէրի, վէ
միւսթիլէք խաթլէքըլէրի պէնան վէ թէհաթի-
տինտէն խաթլէք զուլունուս տօլուս:
Եշ-
գընա գարտան շըգար շըգարադ, էշգընա
տաշիլ պէքնիսին թիւֆէնքէ վարուս, գաթլի
ու թէլէֆ խաթլէր, պատէհու ու-
ֆադ պիր գօլ թէլէքիլ խաթլէք, իլէրի թա-
րաֆարա կիրէրէր: Պուլար Հադրէթնա
մալիւսաթ ալտըլընտա, թարաֆընտա
պիլաթիլէք իլմ:

Շիւտի պադալմ քի պուլարտա նէ հադըր-
լանըր: Սաքիլի Շահանէ գամանտանը
Րաշիֆաւա Մաշիւտ սիլ թարաֆընտան
դէր օլունան թէլիկարաթընտա, տօլար
քէնտի իլէքանը հարալը, վէ շէ-
րին միւթէսարըլէր իլէ թէլիկարաֆիսանէ
կիտիկիւր, Րուսլուք վալիսի վէ իլէքնի օր-
տալի հիւսանուս գամանտան իլէ տօլլու-
տան տօլլու մուսալէրաթլը թէլիկարաֆի-
լէքնի պալար: Պէօլլէքնի պալար սիւսալ վէ
ճէֆապար թէլիկարաֆիսա ալտընա վիրիւր-
տէն սօրա, Րատէքըր վարորու Վիտինէ
կէտիկինտէ, էշգընանըն էօնիսին տօլմադ
վէ մուսալիֆիթ խաթալլէրինտէ տէֆ ու
թէլէքիլ իլէքնիք նիլէթլիլ վարորու մէդ-
քիւրէ սիր գալ թապար տօլլու թաշ-
վիլ խաթլէքնի գարար վիրիւր: Վաքն
տօլլուտան տօլլու Րուսլուք խաթլէքըլը
իմա խաթլէն մուսալէրաթլըն պէրաշն պի-
րէ գաթլի խաթլէքնիտէ, պու հարաթէթլըն
միւթէսարըլարըն էշգընա օլուսու անըլը-
լըր, վէ գաթլի օլունան մուսալէրաթլը,
Նիստա խաթլէքընա եւ խաթն պալլանըլըր:

Եշգընանըն Վոլ Րալմադաւա վալլը օլ-
մադաւա էշգընա գարտան շըգարալարընտ,
թապալլուր օլունան ըլան իմպանէ գօնու-
լանտալընտան, վարաշաւա, Պէրգօթիւս-
տա վէ Վոլմա պուլունուս ասաթիլին հա-
րէքթլէ գընամ պիլիլ էշգընանը գարըլ-
լա հարալը, վէ եօլարընը քէսթլէրի թէ-

էկրաֆար իլէ էմր օլունուր: Տիկէր պիր
քիւլիւք Օսմանը վարորու տաթի պալար
ասաթիլի նիլաթիլէքնի հաթլէքնի Վոլ Րալմա-
նէ, էշգընա ալտընտան կիտէճէքըր տիր-
Ուղիղ վարորու կիտէճէքընտան սօնուս
վալլը օլունուստա, էշգընանըն շըգար-
օլունուս մաշէլլէ կէօթիւրմէսի իւզէքնի պիր
միւրտար տաշա ասաթիլի ալմը տիր: Սա-
քիլի մէրգուսէ տաթի տալիլէրին թապալլու-
նէ վէ եօլարընը քէսթլէքնի սէֆ քըլլընա-
նադըլար տըր: Շու հալտէ էշգընա ալթ-
հիստէ թէլապարիլ լադըմ: Իթթիլիսալ խաթ-
միլ օլունուստան, թէլապարիլ մէդքիլիլ
ալալ սէմէրէսիլ գարտանաճադ տըր:

Իլիթաթիլիլ կէօթէ, մէրգուսն էշգընա,
վարաճ քէօլլէրինտէ քէնտի թարալարը ի-
լէ մէլլուլ օլունան գաթար Չէրքէսիլիլ Րալմ-
իլէքնիք, պիլաթիլէրի ալադաւա գաթլի ու
թէլէքնի իլէքնիլը: Միւսթաթ լալա վէ Սալ-
լիլ քաշա գարտիլէքնի Միւսլիման էշալիսի-
նէ սիւսալ թէլիլի օլունուս տօլուր, վէ էշա-
լիլ մէրգուսն, ալիլիլ գալը մուհարէպէ
իթմէք իւզէքնի ասաթիլի շահանէ իլէ պիրէ-
տիրիլէքնի տիր:

Րատէքըր վարորու Վիտինէ եւ Նալար-
ընտա, ասաթիլի շահանէ պալ գօնանտա-
նը իլէ միւթէսարըլիլ, էշգընանըն շըգար-
ըն մաշէլլէ կէօթիւրմէսի իլին պիր միւր-
տար ասաթիլի շահանէն մէդքիլիլ վարու-
րա իլէքնիլ խաթլէքնի մէդքիլիլ մու-
գիլմ Վիթիլի գօնաօլունուս վաթթիլալար
գարտանա թէքիլիլ իթմէլէր տիր:

Գարտան պու թէքիլիլ գաթար իթմէլ-
տիրիլտէ, վարար իլանը մուհարէպէ եօ-
լունա տալլամ իլէքնիլ տիր:

Շու հանտէ Պալլը Սիլիլ կէլէն պիր
էմրի ալ մուհարէպէ, Վիթիլիլ սէֆինէ-
լէրին Օսմանը խաթլէքնիլէ եւ Նալար-
լարը մէլլուս օլունուս տօլուր: Եւ շարն
քօթիլ վարարըն էիւք ալալ վիրմէք իլին
մէլլուր խաթլէքնի ուղարտալիլ էշգըն-
տիր: Նաթմը քէլալ իթմէլլուսն էշգընա
նու տաթի իլալ խաթլէքնի քի, վադաւ էշ-
գընանը քէաթիլիլ տաթի սիլիլ պիր մա-
հիլէ շըգըլլար իսէ տէ, լաքին պուլուն-
րըն հաթլի օլունուստա եօլ ալիլիլէրի
պիր պըր խաթլէքնի իլին վէ տօլլուլէ-
րինտէ խաթլէքնիլարը, սիլալարը վէ մու-
հիւսթիլարը օլան քէաթիլիլ սանալլարը
տաթի թիւրիլ Վիթիլիլ շըգարըլմադ իւզ-
քն պուլունուս տօլուր:

2 յունիս

Շու հանտէ էշգընանըն ճիւլիլի, սա-
քիլի շահանէն էլին տօլլուլ օլունուս,
պուլարտան եալլընը պիր ալալ հաթաթ-
տա գաթլըլար, վէ պալլիլ իսէ մուհա-
րէպէ վէֆաթ իթմէլլէր տիր: Սաթիլի
շահանէն թէլիֆաթընա կէլինէ գաթիլ,
ալալար: Նիլլուս թաթիլիլ վէլլիլ:

—Շու ըլարի տալլիլ ըլլիլ Միւս-
հաթ հադրէթլէրին խաթլէքնիլէ եալլարընա կի-
տէքնիք, պիր վաթթլէ կէօթիւրմէսիլ օլունուս,
սաթարալմ հադրէթլէրին խաթլէքնիլէ
սաթիլիլ խաթլէքնիլէ ալիլիլէլէ, խաթլէ
վաթթլէ կէօթիւրմէսիլէր, վէ օլունուս
պիրիլլաթ Պալլը Սիլիլ կէլիլիլէր տիր:

—Նաթիլ քաշա հադրէթլէրի սալը
կիւսիլ սիւսալ հիւսանուս տալիլիլ
պուլարալար, զաթը հադրէթլի Րա-
տիլիլ թարաֆընտան նալիլիլ իլթի-
ֆաթ օլմալար տըր:

—Գարտանը տէրեա Միւսլու քաշա
հադրէթլէրի տիւն սահիլ խաթլէքնիլէ
իսկիլիլ թէրա տալլարը Տիւրմէնա ալ ը
գիւսաթիլ վիրիլիլ տիր:

—Իսկիլիլ քաշա սիլիլիլ սըր Հէրիլ
էլիլիլ հադրէթլէրի տիւն Պալլը Սիլիլ
կէլիլէքնիք, զաթը հադրէթլի Սաթարա-
մի վէ թարիլիլէ նալլըր Րալիլ քա-
շա հադրէթլէրիլէ կէօթիւրմէսիլ տիր:

—Հալը հադըր իմալընա պալը
մէսալիլիլ միւսթիլիլէ տալիլիլ միւս-
քէրէ օլունուս իւզէքնի պու կիւս
խի մէլիլիլ խաթը վիլլալ իմթիլիլ
քաթէքնի տիր:

—Ճիւլլուս հիւսանուս Փաթիլիլ

հիլիլ թաթիլ վէ թէպիրիլ իլին իրան
շահը շահանէթլու Նաթիլիլ Շահ
հադրէթլէրի թարաֆընտան քէլիլիլ
պուլարտան թէլիլիլ խաթլէքնիլէ սաթի-
լիլ տիր:

—Եւ Նաթիլ ալալմէլլուս մէլլուս
օլան թաթիլ Օսմանիլէ ճիւլլուստա-
լուս Րալլըլիլ օլունուս վէ մէլլէքնիլ
տալլըք ճիւլլիլիլ, էն էլ վէլ վէ պիլա
վաթթլա, վէ քէմալիլ մէսաթիլիլէլ
թէպիրիլ, վէ հէր իլիլիլէ մէլլուլը
միւսթիլիլ Օլունուս վէլիլիլ խաթլիլէ-
նիլ ալալիլ շահ ու ալալմէլիլիլ ճէնա-
պը հադրան թէլիլիլ իլլէրիլ:

ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ

—Սուլթանը սապըք մէրհում Ապ-
տիլ Ալիլ խան հադրէթլէրին իւ-
լաթլէրի նամիլաճ օլունուս, թըրեալ
խանը իլէ պէրապէր տիւնը կիւս
թօրաքաւ Մէրալը Հիւսանուս նաթլ
օլունուստա տըր:

Միւսթիլիլ յանըն խաթար իլլէտիլի
էմալալիլ պիր խաթլիլ նուստա վէ միւ-
սէլիլէրաթ Պէլլիլիլէ պիլա սաթիլ-
իլաթը մէլլուստա մէսաթ օլմադ իւզ-
քն խաթլիլէ թէլիլիլ իրալ գըլը-
նաճադ իլիլիլ տիր:

—Ալալըլմէլլ մալիլալիլ կէօթէ,
վալիլիլ սուլթանը սապըք հադրէթլէ-
րիլ, ճէնէթլէքնիլ Ապալիլ Ալիլ
խան հադրէթլէրին սիւսալ վալիլիլ-
լիլ մաթալմէլլալ պուլունուս թիւրեալ
հանըմ հադրէթլէրի, իգամէթ պու-
հուրմադալ օլունուստա Չըրալան սէ-
րալիլ հիւսանուս տալիլիլիլ, քէն-
տի աշ ու ֆէրեսալարըլա, սալիլիլ-
լին հաթալէն զիւստէ քէաթը վէ թա-
նիլիլէքնիլ մուհիլ օլմադալ օլ-
տուլարընտան, սաթը պուլարտան
իրաթէ վէ միւսաթիլիլ սէլիլիլ մու-
սիլիլիլ, տիւն սապաշ սաթիլ իլիլ
գարալարընտա, պիր գըլմա ուֆադ
վաթարա իլէքնիլ, թօր գաթու սէ-
րալիլ հիւսանուստա նաթլ խաթլիլիլ
միւսաթ օլունուստա իսէ տէ, կիւսա քէն-
տիլիլիլ իսկիլ տէրեալ թէլիլիլ իտէ-
նէքըր տիր կիլիլ պալը մէրթէպէ
գօրգու վէ վէլիլ տիւստ օլունուս-
լընտան, ալալալարա իլէքնիլիլ նալլ
պուլարտան շըգար իլլէքնիլ տըր:

Եւ Նաթիլ իլլէքնիլիլ էֆէնտիլ հադ-
րէթլէրի, էրինէ քէնտի վալիլիլիլ միւս-
թէլիլիլիլ հադրէթլիլ, Չըրալան
սէրալիլ հիւսանուս տալիլիլիլ ի-
գամէթ պուլարտա տըր:

—Ճէնէթլէքնիլ սուլթան Ապալիլ
Ալիլ խան հադրէթլէրին շէլլէթլիլ
սուլթան Մուրաթ խաթիլ հադրէթլէ-
րին, ճիւլլուս հիւսանուստա իլլէթ-
իլ կիւսիլ կէօթիլիլ մէրթիլիլ
ձար տիւ Պօթիլիլ կէօթիլիլ թէլ-
նէլիլիլ սաթիլիլ տիր:

—Վիլլալ ճէնտալ Հադըք վէ սօնա
Չաթը Շէլլէթլիլիլ շէլլէթլիլ քէնտիլիլ
թէլիլիլ իտէրիլ:

—Սիլիլիլ թաթիլ Օսմանիլէ ճիւ-
լունուստա թէպիրիլ, վէ պէիլիլ, միւ-
լիլիլ, ալալալալ էշգըն խաթլիլիլ
կէ մալալիլալ օլունուստա իլլէ
սըր օլուն թէլիլիլիլ պէնան իլէ,
Սիլիլիլ պու պալալ մալալիլիլ օլուն-
նըլը ճէնտալ հադըքնիլ թէլիլիլ
իտէրիլ:

—Իսկիլ խաթիլ, քի Չաթը շէլ-
լէթլիլիլալ, ալալիլիլ մալալիլալ
վէ շէլիլիլ իլլին լալլըմ օլուն թէլապի-
լիլ թէլապիլ իլլիլ օլունուստա ու-
նալիլիլ մալալալալալալ:

—Պէիլիլ, քէնտի էլիլիլ սիւսալ
ալալալալալ ալալիլ թարաֆընտան

պու հալէ կէթիլիլիլ խաթընտան
շըգարմալալալ թաթիլիլ իտէրիլ:

—Տալիլիլ իսանալար թարաֆընտան
գաթը կէօթիլիլիլ իմաթընա եթիլիլ-
մէլէ չալըլըլ օլունուստա իլլին, պու-
լունուստա տար վէ ալալիլիլ ելիլ-
տէն թալիլիլիլ, իգամէթլիլ տաշա
միւսալիլ պիր մաշէլլ թալիլիլ իտիլ-
մէսինիլ իլէնա իտէրիլ:

—Թաթիլ Օսմանիլիլ, սուլթան Ապ-
տիլ Մէլիլ խան հադրէթլէրին նէս-
լինէ իլլիլալ իլլիլիլիլ տօլալը,
Չաթը շէլլէթլիլիլ թէպիրիլ իլ-
լէրիլ:

ԱՊՏԻԼ ԱՁԻՁ

ԱՁԳԱՅԻՆ

ԹԼՊՐԻԲՆԱՄԷ

Նաթլ քի իլան իլմիլ խաթիլ, տիւն-
քի կիւս Գալաթալալ Ընդհանուր Ժու-
ղիլ թէլիլիլ իլմիլ, գօթիլիլ թա-
րաֆընտան թէլիլիլ օլունուս թէպիրիլ-
նալիլիլ օլունուս, վէ պալը թաթիլ
ու թէլիլիլիլ սօնա, միւսալիլ կէօ-
թիլ իլլիլիլ սաթիլիլ թէլիլիլ չէլիլիլ
վէ գալէմէ ոլլընալալ, Սաթարալմ
հադրէթլէրին թաթիլ իտիլիլիլ
գաթար վիրիլիլ տիր:

Պիր իլլիլիլիլ նէլալիլ, իւլ սու-
լէթ գալէմէ ալալալալ, պիրիլ Սա-
րալալ հադրէթլէրին, պիրիլ Միւ-
հաթ քաշա, վէ տիլիլիլ տաթիլ Հիւ-
սէլիլ Ալիլ քաշա հադարաթընա, ալ-
լընալը թաթիլ գըլընաճալ իլիլ,
ֆադալիլ պիլլէքնիլ պուլունուս պիր
էնիլ չէլիլ հիլ պիր լիւլալ կէօթիլիլ
ալալալալալալ:

Մէլլիլ թէպիրիլ թաթիլիլ թաթիլ
իլլիլիլ, կիւսա պիր ալիլ ֆուր-
տալ տաթ իտէրիլ, մէլլիլ թէպ-
րիլիլիլ իլլինտէ, թալարալալալ միլ-
լիլ թէլիլիլիլ պալլըլալ չէլիլիլ
օլունուստա գըլալալ ու թէլաթիլա-
լիլ զիլլիլ կէլիլիլիլ տաթիլ իլլիլ, վէ
քէմալ թէլիլիլ վէ թէլիլիլ իւզ-
քն պիլաթիլ իտիլ, հէլէ համա օլ-
ունուս, մէլլիլիլ նաթլալ, խաթիլ միւ-
ղալըլալ տան սօնա շըգարմալալալ
խաթիլ օլմալալալ տըր: պու ճիւլիլ
իլլէ տաթիլ, իլլիլիլիլ կէօթէ, հա-
լէա, օլ լուստալ, իլլիլիլ իլլէ ան-
լալալալալ ֆիլլը վէ լալլէթլէր պու-
լունուստա իլլիլ, պիլլէքնիլ օլիլ
ալալալ, վէ քէլ չօգ ալալալ տըր,
էլիլ սահիլ իսէ, նէլ չէ պէլլիլ օլուն-
պիլլիլիլիլ, պիր տիլիլիլ էլիլ-
նէ թէպիրիլ կիտիլիլիլ, թէպիրիլ
սէլլէրիլ արալընտա, սէլիլ սէլէ էլ-
վէլիլիլ, տիլիլիլ սահիլիլիլ իս-
թէլիլիլ օլունուս պիր ալալալալ
տաթիլ ալալալալալալալ շըգըլմալ-
ալալ պէլիլ քի, քէլ պիլիլ պիր
խաթիլ քի:

Պունտալալալ գալիլալալ, չու թէպ-
րիլիլ մէլիլ, պալալալալալ կիւս գալ-
միլ օլունուս չէլլէ տուրուն, էլիլ
եանըլ Եօլ իսէ, խաթլիլ ուղուն պիր
լալալալ տօլալալ իլիլ, չէլլէ քի,
էլիլ տիլիլիլ օլունուս, գալլէթալալ
իլլիլ սիլիլիլալալ տօլալալալալ
սաթիլիլ իլիլ քի, պու տաթիլ միւ-
նաթիլիլիլ պիր չէլ տիլիլ տիր,
էլլէ քէմալ թաթիլալալ, վէ տիլ-
լալալալ թէպիրիլ վէ թէլիլիլ տա-
լիլ օլուն լալիլալալ, միւսթիլ մէրթէ-
պէ միլիլալալ օլմալալալալ, նէ

գատար գրաստ օրաց, օ գատար գիտա-
տէ կիւզէլ օրուր :

Բեզալիք իշխութիւնիդէ կէօրէ, մէջքիւր թէպրիքնամէ թագաւոր գը-
լընտրուան օսնրա, հուգուրի ճահա-
նէյէ չըգմաղլըք չէրէֆինէ նայիլ օլ-
մագլըզա միւսաատէյի սէնիյյէ պույ-
րուլտուղունտա, քիմէրին չըգաճագ-
յարընա տախի գարար վիրիւմիշ, վէ
էզյէ սէքսէն ետ երւզ քիշի կիտիլմէ-
սինին, ֆիլվագը միւնաոնէթ ալմաեա-
ճաղը միւլահաղաքնա մէպնի, նիհայէթ
պիւր գաչ սընքֆտան, երկիրմի քիշի
չըգմաղը միւնաոնի կէօրիւմիւշ տիւր,
վէ հալլիլէ պուլնարըն քեաֆֆէտի տա-
խի, սէքիլ, ծն սէքիլ, վէ երւզ սէքիլ
գուրա իլէ սէլիլմիշ օլուպ, միլէթիմի-
շին սէլմէ ատաւլար օլան երեալի-
խանարարան պուլնեմաթը, քէնտիլէրճէ
էհէմիլիյէթմոնէ պուլնեմաթընտան,
Պատրիարք հաղթէթլէրի էօնէրինտէ
օլարագ չըգաճագլար օլուպ, վէ զա-
ղէթաճը էսնաֆընտան տախի, Մասի-
սին սահիպ իմթիւնագը իւթիւճեան է-
տէնտի իլէ, Փուլնուս սահիպ իմթիւնա-
ղը տախի պիւրլիքտէ պուլնեմաճագ ի-
միւշ :

Տօղրուսու, չու ինթիլսապ բէք լա-
կըզլը օլմուշ տար, զըսգանճըզը պէր
թարաֆի իտէրէք էսնաֆլըք նամքնա,
չու Փուլնուս սահիպին տախի մէջքիւր
ինթիլսապտա պուլնեմաթընտան տօլա-
կը, իղհարը մէմնուսիլէթ իտէրիլ-
ղիւր, սահիկէն միլէթիմիւշ իշին էօյ-
լէ պիւր զաղէթաճըն պիւր ինթիլսապ
սահըլաճագլընտա չիւրհէ եօզ տուր,
վէ հէր, մէրգուլմուս հալինի, ազլընք
վէ տիւրպէթիլնի թանքեանլարըն տախի,
պիղիւմ կիպի մէմնուս օլաճագլարը,
մէմուլի գալիտէն տիւր :

Պիլմէյիլք քի չու թագըմ գաեղ-
լարա մը կիտէճէք տիւր, եօգսա արա-
պալարա մը, վէ քէզալիք պիլմէյիլք
քի, նէ գընաֆէթլէ կիտէճէքլէր տիւր-
կէք բէնք սիւնաճ էլպիսէյլէ մի եօգսա
էնպիլի չէք վէ բէնքտէ էլպիսէլէրէ
մի. ֆագաթ, միլէթիլք զալլէթիլլէ
եալընք պիւր չէք, եանի կէլէն հաֆ-
թա կէօրիւթիւլիւ կիպի, էօյլէ գա-
եիշ եէրինէ իւր իլէ պաղլը վէ քէօհէ
վէ բիւ արապալար իլէ կիթմէմէլէրինի,
վէ եէվիլ մէզպուրտէ կէօրիւլէն պա-
ղը բաբալար վէ սայիլլէր կիպի, աթ
իւղէրինտէ, տօնլարը լաշալարընք կէօ-
թլէրմէմէյիլէ տիւրգաթ իլլէմէլէրինի,
իլթմար վէ բէճա իտիլիլ :

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն Խ Ո Յ Ե Ր

Լ Ե Ձ Ո Ւ (1)

Որովհետեւ գրաբարեանները ազգա-
սիրութիւնը իւր վաճան կ'ուզեն գոր-
ծածել աշխարհաբարեաններին դէմ,
ինդիլը այդ տեսակետէն ալ գիտեմք :

Ազգին յոյսը այսօր դպրոցներին
վրայ է : Դիտեմք ուրեմն մեր դպրոց-
ներին ընթացք. բայց դիտեմք, ոչ թէ
նախապաշարուած աչքերով, այլ լու-
սաւոր, ճշմարիտ ազգասիրութիւնով.
և միթէ չըպիտի համազօրութիւն յայնժամ,
թէ մեր ազգի յետադիմութիւնին գլ-
խաւոր պատճառներէն մին ալ սա ե-
ղած է որ, Հայ մանուկը՝ որպէս զի հա-
յերէն սովորի, ստիպուած է իւր թան-
կագին ժամանակին ամենամեծ մասը
վատնել իւր չը հասկացած գրաբար
լեզուին համար. այն գրաբարին՝ զոր
կեանքին մէջ երբէք չը պիտի դարձա-
ծէ և պէտք ալ չ'ունի գործածել : Եւ
այդ խեղճ մանուկը գրաբար ունիլ ե-

րագած ատեն երբ դպրոցէն կ'ենէ, աշ-
խարհաբար իսկ երկու տող բա՛ն դը-
րել չը կրնար : Ազգասիրութիւնը կը
պահանջէ ուսցունել Հայ մանուկին
նախ իւր ազգային այն լեզուն՝ որ ա-
մեն գործի և ամեն վիճակի մէջ ալ
հարկաւոր է իւր համար : Այսօր խմ-
բագրական, մատենագրական, ընտա-
նեկան և առևտրական լեզուն աշխար-
հաբարը եղած է. այն լեզուն՝ զոր
տակաւին անկանոնութիւնի մէջ խղճել
և բնաշինել անել երագելով, չ'են ուղեր
որ քերականական լինի և նախակրթա-
կան դպրոցներին մէջ դասախօսուի :

Ժողովուրդին ամեն կարգերին մէջ
ընթերցասիրութիւնը և ուսումը տա-
րածել հարկ եղած է այսօր. արդ՝ ո՞րք
աւելի դիւրին է. իւր խօսած աշխար-
հաբար լեզուն կանոնաւորելով տարա-
ծե՛լը թէ սանսրթիթ լեզուին պէս նուի-
րական և անկանոնալի դարձած գրա-
բարը : Առանց նախապաշարումի խոր-
հիմք և բնականին դէմ չը խօսիմք :
Դրաբար լեզուն որչա՛փ դժուարութիւն
ներ կը յարուցանէ ժողովուրդին աղ-
քատիլ բայց բաղմաթիւ մասին առջև,
որ շատ ժամանակ չը կրնար վատնել
ուսումը համար : Խեղճ աշակերտները
որչա՛փ ժամանակ կ'անցունեն դպրոցին
մէջ, որպէսզի գրաբար սովորին, մինչ-
դեռ աշխարհաբարը համեմատապէս
աւելի քիչ դժուարութիւններ ունի և
աւելի շատ յարմարութիւն ժողովուր-
դին արդի վիճակին :

Կը թողուք որ այս մասին Հ. Արսէն
Վ. Այսրենեան խօսի, «Աշխարհաբար
կամ արդի հայերէն լեզուն քննական
քերականութիւն»-ին հեղինակը՝ որ հա-
յերէն լեզուն խորեք թափանցելով
և այդ մասին ունեցած հմտութիւննե-
րովը նոյն իսկ գրաբարեաններին առ-
ջև ալ պատկառելի եղած է :

«Վկայ են մինչև հիմայ փորձով տես-
նուած դժուարութիւնները. և պատճա-
ռը բնական է՝ թէ ինչո՛ւ ընդհանրապէս
երկարատեւ յամաք ու ձանձրալի աշ-
խատութենէ ետքը դեռ չի յաջողի
գրաբարի ընդհանրական ծանօթութիւ-
նը : Աւելցընենք ասոր վրայ սովորական
տրտունջն ալ՝ թէ ինչո՛ւ տարինելով
գրաբարի աշակերտեալները դեռ և ոչ
աշխարհաբար կրնան բոս օրինի կամ
գոնէ անխալ շարագրել : Հիմա գրա-
բարը յաջողցնել չկողողը բոլորովին
դատարկ կ'ելլէ, և անուս, անգրա-
դէտ, տղէտ է. եթէ աշխարհաբարի
ուսումն բրած ըլլայ, գոնէ գրիչ կը-
նայ բռնել, գոնէ քերականութեան
հմուտ է, և գրաբարի մօտեցած :

«Ասիկա կարևոր կէտ մըն է անշուշտ՝
մեր ազգային ուսումնականութեան
չըլնանին մէջ, և ծանր խորհրդածու-
թեան արժանի :

«Բանի որ մենք մեր յաջորդները
երեակայական աշխարհի սահմաններու
մէջ ապրելու կը պարտաւորենք՝ առանց
իրական աշխարհի մերձենալու պատ-
րաստութեան մը, հարկ է որ մենք
մեզնէ այս մեր համազմանն ու գործո-
ղութեան համարը հիմակուքնէ պա-
հանջենք. որպէս զի տխուր փորձա-
ռութիւնէ մը ետքը չտախալենք յաւա-
գին խոստովանութիւն մ'ընելու՝ թէ
«Փորձը մեր աշուքները բացաւ. և թէ
«Աս համազմը սուղի նստեցաւ մեզի»
ինչպէս որ պատշաճ ատենին մեր հրա-
պարակական թերթերէն մէկը կը վկա-
յէր (1) :

Աւա՛ղ որ ա՛յսչալի տրտունջներէ,
ա՛յսչալի բողբոջներէ յետոյ՝ տակաւին
գրաբարի միւրութիւնը կաշխանող ած է
ապագայ Հայ սերունդին առաջդիմու-
թիւնը. տակաւին չ'են ուղեր համազ-
ուիլ թէ ազգին ճշմարիտ շահը կը պա-
հանջէ որ թուլցունեն այդ կապերը :
Այդ պահանջը այնչափ աւելի ստիպո-
ղական կը դառնայ, որչափ աւելի շատ
տեսնեմք այն պահպանողական մար-
դերէն, որք իւրեանց նախապաշարումը
ազգասիրութիւն անուանելով, ժողո-
վուրդին հաւատացունել կ'աշխատին.
և փոխանակ փաստի՝ աղմուկներով կ'ու-
ղեն հարածել ըզնոսա որք Հային ա-
ռաջդիմական քայլերին առջևէն խո-
չընդդոտներ բաւեալ կ'աշխատին : Մա-
նուկ ուսանողին համար որչա՛փ դժուար
ութիւն ունի իւր մայրենի լեզուն սով-
որել երբ գրաբարին վրայ սերտէ՝ զայն
Աշակերտը որպէս զի գոյականին հօր-
վաճները ամողջապէս ունի գրաբա-
րին մէջ, կը պարտի 20 տեսակ հօր-
վաճներ դոց սերտել. և այնուհետեւ
գարձեալ ինքնին առանց բառարանի
չ'է կարող որչա՛փ թէ այսինչ գոյականը
ո՞ր հօղովումին տակ կ'ելթայ :

Կը պարծիմք այսօր թէ սահմանա-
գրական ազգեմք, լուսաւորութիւնը
քիչ շատ յարգող ազգեմք. բայց դեռ
մեր լեզուն սահմանադրած չ'եմք, մեր
խօսած լեզուն ազգային համարելով
կանոնաւորել և քերականական անել
չ'եմք յօժարել և այս անըզու վիճա-
կին մէջ չ'եմք ամաչիւր իւր ազգ պար-
ծիլ լուսաւոր ազգերին տուլ : Զը գի-
տեմք որ թէ մի օտարագլ զի փափաքի
հայերէն լեզուն ունիլ, ի՞նչպէս պիտի
անէ. գրաբարը պիտի ունի՝ զոր ար-
դի Հայերը ոչ կը գործածեն ոչ ալ կը
հասկանան, թէ աշխարհաբարը՝ որ
չ'ունի ոչ քերականութիւն ոչ ալ բառ-
միլք : Ազգային զի առ լեզու պէտք է
միլք. գրաբարը յարմարութիւն չ'ունի
այդ պէտքը լրացունել. զի այդ լե-
զուով այժմ ոչ խօսող կայ ոչ ալ գրող.
զի «մեր արդի հայերէն իրօք զա-
տուած է գրաբարէն և արդէն որոշ
կերպն առած ըստ հիմնական մասին» (1).
և այդ աշխարհաբար լեզուն ծնունդ-
տուած են հարկը և ժամանակը որոց
դէմ կուռլ անբնական է, անկարելի է :

Մէք աչքը որ կողմալ գարձուեմք,
աշխարհաբարին հարկը և գրաբարին
ֆիւտանը յայտնապէս կ'երեւին մեզ :
Այսօր ամեն մարդ համոզուած է թէ
պէտք է որ մայրերը քիչ շատ ուսում
առած լինին, որպէս զի իւրեանց զա-
ւակներին ալ ուսումնասիրութիւն ներ-
նչեն և դպրոցական եռանդը արծա-
ծուի ազգին մէջ : Բայց միթէ դեռ ա-
հասակ օրիւրդներին փափուկ կաղ-
մուած կը ներէ՞ որ դպրոցին մէջ իւր-
եանց ժամանակը վատնեն ծանր և յա-
մար աշխատութիւնով որպէս զի մի
մեռեալ լեզու ունին, եւ այդ օրի-
որդները՝ որք մայր պիտի լինին և իւր-
եանց զաւակին ալ մաքուր հայերէն
պիտի ուսցունեն, երբ դպրոցէն կ'ել-
նեն, ոչ այն մեռեալ գրաբար լեզուով
ոչ ալ մեր կենդանի աշխարհաբար լեզ-
ուով կրնան երկու տող հայերէն բան
գրել կամ ուղիղ խօսիլ, և ոչ իսկ ժա-
մանակ ունեցած կը լինին օգտակար

ծանօթութիւններ և ուսումներ համ-
բարել իւրեանց գլուխին մէջ :

Սա կետն ալ պարզեմք որ չը չիտ-
թին մեր բնիկերցողները : Մէք չ'եմք
ստեր թէ գրաբարի դասախօսութիւնը
բոլորովին վերցուի դպրոցներէն : Զայդ-
պահանջէք յիմարութիւն է. զի աշ-
խարհաբարը գրաբարին ծնունդն է և
հետեւապէս աշխարհաբար լեզուն խորը
թափանցել սեղօղներին համար հարկ
է գրաբարն ալ ուսումնասիրել : Մէք
կ'ուզեմք որ աշակերտը կարենայ աշ-
խարհաբար գրել, իսկ գրաբարը հաս-
կանալ. մեք կ'ուզեմք որ աշխարհա-
բար լեզուն կանոնաւորուի, իւր յա-
տուկ քերականութիւնը ունենայ (1) և
նախակրթարաններին մէջ աշխարհա-
բար քերականութիւն տան աշակերտ-
ներին ձեռքը, որպէսզի իւրեանց խօսած
և հասկացած լեզուն կանոնները ունին,
նովաւ ուղիղ խօսիլ և ուղիղ գրել
սովորին և այնուհետեւ հայերէն լե-
զուն մասնագէտ լինիլ սեղօղները. նո-
րա գրականութիւնը պատմական կեր-
պով գիտնալ և խորը թափանցել ու-
ղօղները գրաբար լեզուն ալ թող ուս-
նին : Վերջապէս՝ լատինական մայր
լեզուն ինչ մեթոտով որ կը դասախօս-
ւի եւրոպական դպրոցներին մէջ, նոյն
մեթոտով դասախօսուի և մեր մէջ
գրաբար լեզուն :

Դրաբարը իւր նախական նախնի
աւանդ պէտք է որ յարգուի մէնջ :
բայց միթէ խոհեմութիւն է որ աշ-
խարհաբար՝ այդ նորածին մանուկը՝
թողուի անխնամ և անկարգ ապրելով
մեռնիլ, և միւս կողմէն ալ աշխատուի
արդէն մեռածին յարութիւն տալ :
Դրաբարին ճոխութիւնները կը ցուցնեն
մեղ իւր հրապոյր. բայց չ'են ուղեր
նկատել թէ այդ ճոխութիւնները կը-
նան վերաբերիլ ժողովուրդին արդի
կեանքին, եղնիկի և մեր մէջ Ահա հա-
գին դարերի հեռուորութիւն կայ և
միթէ Հայ ազգը այդչափ ժամանակի
մէջ մեծ փոխախտութիւններ կրած չէ՞,
միթէ Հայ ազգը այժմ ևս այն գա-
ղափարները և այն համոզումները ու-
նի՞ զորս ունէր եղնիկին ժամանակ որ
կը պիտէր թէ արեւը երկիրին շուրջը կը
գառնայ : Ի՞նչ իրաւունքով կրնամք
ստիպել արդի Հայ ժողովուրդը որ
եղնիկի բառերով միայն իւր միտը
բացատրէ և եղնիկի ոճին վրայ կաշ-
կանդուի, մինչդեռ նոյն իսկ եղնիկի ա-
շակերտներին համար հրապոյրիչ չը
կրցաւ լինիլ այդ լեզուն, և նոյն իսկ
ե դարին մէջ՝ մեր գրական ոսկի դա-
րին մէջ. հայ մատենագիրները հարկ
համարեցին հայերէն լեզուն և քերա-
կանութիւնը օտար տարրերով կանո-
նաւորել : Ոչ, ոչ, մեք պէտք չ'է որ
ստիպուած լինիմք արդի ազատական
դադափարները եղնիկի և Ոսկեբերանի
կրօնական հին և մեռեալ լեզուով
բացատրել, կենդանի ազգին կենդա-
նի լեզու կը վայլէ, զի կենդանին
կը խրաչի մեռածէն և չը կրնար ընդ-
գրել զայն :

(Երաւունակելի)

Մ. Փօլոսեֆ-Լեւոն

(1) Կը բնութք թէ Մինաս Զերագ է-
րէնտին՝ որ իւր «Գրական Փորձեր»-ին
մէջ աշխարհաբար քերականութիւնի ի
ծրագիր հրատարակած էր, քիչ օրէն մի
ընտիր հեղինակութիւն ևս սկսի հրատա-
րակէ ազգային կրթութիւնի վրայ գրուած,
որոյ մէջ աշխարհաբարի մի օրինաւոր քե-
րականութիւն ալ սկսի տեսնուի :

Գալաթառա Բենճէնպիւհ-բազարընտա
Նօ. 41 Իբսի խանընտա